

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Капінуса Олександра Сергійовича про дисертацію Ковалю Ігора Святославовича
«Теоретичні та методичні засади формування готовності майбутніх фахівців
служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку», подану на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти,
галузь знань 01 Освіта/педагогіка

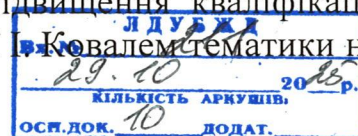
Актуальність теми дисертації зумовлена необхідністю пошуку шляхів подальшого оновлення стандартів освіти, внесення змін до процесу організації професійного навчання фахівців служби цивільного захисту із урахуванням євроінтеграційних процесів та масштабних реформ в системі вищої освіти України та професійної освіти зокрема.

Протидія збройній агресії рф передбачає залучення фахівців підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту до виконання обов'язків в зоні активних бойових дій, де вони протистоять результатам ворожих обстрілів об'єктів критичної інфраструктури, житлових комплексів і промислових об'єктів. Виконання професійних обов'язків фахівців служби цивільного захисту в період воєнного стану потребує високої фізичної та психологічної витривалості, здатності оперативно ухвалювати рішення та діяти в екстремальних, ризиконебезпечних обставинах, постійно вдосконалювати сукупність різнобічних компетентностей. З огляду на зазначене, підвищення якості професійної підготовки фахівців із галузі знань 26 Цивільна безпека, спеціальність 263 (нині – К10) «Цивільна безпека» є важливим завданням відомчих закладів вищої освіти.

Одним із визначальних аспектів підвищення якості професійної підготовки фахівців спеціальності «Цивільна безпека» до успішної реалізації функціональних обов'язків на первинних посадах в підрозділах оперативно-рятувальної служби цивільного захисту є створення умов безперервного саморозвитку особистості протягом усієї життєдіяльності.

Разом із тим, аналіз змісту й особливостей організації освітнього процесу відомчих закладів вищої освіти вказує на недостатню дієвість та результативність процесу формування у фахівців спеціальності «Цивільна безпека» готовності до саморозвитку під час усієї подальшої професійної діяльності. Крім того, в сучасному педагогічному дискурсі відсутні дослідження, що розкривають важливість підготовки курсантів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання до неперервного саморозвитку.

Із урахуванням виняткової важливості окресленої проблематики, недостатньої її теоретичної розробленості, вагомого практичного значення, а також соціальної значущості проблеми невинного підвищення кваліфікації працівників ДСНС України, актуальність досліджуваної І. Ковалем тематики не

викликає жодних заперечень та визначається об'єктивною потребою теоретичного обґрунтування та концептуально-методичного вдосконалення системи формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку під час навчання у закладах вищої освіти ДСНС України.

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до програми науково-дослідної роботи кафедри практичної психології та педагогіки факультету психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності з тем «Психолого-педагогічні технології підготовки фахівців до діяльності в особливих умовах та її психологічний супровід» (РК № 0116U005307) і «Педагогічне забезпечення та психологічний супровід професійної підготовки та збереження здоров'я фахівців ризиконебезпечних професій у закладах вищої освіти» (РК № 0122U001531). Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (протокол № 9 від 23.04.2025 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення та висновки дисертаційної роботи І. Ковалю науково обґрунтовані, що свідчить про цілісність виконаного дослідження та підтверджується текстом дисертації та змістом представлених публікацій. Дисертант на високому науковому рівні обґрунтував вибір теми, визначив мету, завдання та методи дослідження. Достовірність сформульованих у дисертації положень обумовлена поставленою метою та визначеними завданнями, які отримали своє логічне розв'язання у висновках і підтвердили авторську гіпотезу.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. У дисертації визначено теоретичні й обґрунтовано методологічні основи неперервного саморозвитку майбутніх фахівців служби цивільного захисту, виявлено дидактичні особливості професійної підготовки до неперервного саморозвитку майбутніх фахівців цивільного захисту в Україні та за кордоном (розглянуто підготовку фахівців цивільного захисту в ЗВО ДСНС України в умовах війни; вивчено кращий досвід підготовки фахівців сфери цивільного захисту в розвинених країнах; сформульовано закономірності, специфічні принципи й функції неперервного саморозвитку майбутніх фахівців цивільного захисту); обґрунтовано інноваційну систему формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку під час навчання в ЗВО ДСНС України, розроблено концептуально-методичні засади підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку.

Нові факти, одержані дисертантом. У дисертації *вперше* теоретично обґрунтовано специфічні принципи неперервного саморозвитку майбутніх фахівців служби цивільного захисту, обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку (зорієнтованість освітнього процесу на формування мотивації неперервного саморозвитку майбутніх фахівців служби цивільного захисту; створення сприятливого мікроклімату й здоров'язбережувального середовища в колективах для виявлення активності кожного учасника освітнього процесу та можливостей для їхнього

саморозвитку; цілеспрямоване формування та розвиток професійно важливих якостей як складових компетентності фахівців сфери цивільного захисту; залучення й активізація майбутніх фахівців служби цивільного захисту до науково-дослідної роботи закладу освіти, ініціюючи потребу в самоосвіті та самовихованні; стимулювання неперервної організації освітнього процесу із залученням практичних працівників і стейкхолдерів), побудовано модель формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку (організаційно-цільовий, теоретико-методологічний, організаційно-проектувальний, змістово-процесуальний, оцінно-результативний блоки), розроблено концепцію підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку; *уточнено* науково-педагогічну сутність і структуру феномена «готовність майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку», дидактичні особливості та інноваційні засади підготовки здобувачів у відомчих ЗВО ДСНС України; *конкретизовано* критерії, показники і рівні готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку; *подальшого розвитку* набули науково-педагогічні положення щодо неперервного саморозвитку фахівців у галузі безпеки людини, концептуальні засади психопедагогіки у професійно-екстремальній підготовці, новітні наукові підходи у підготовці майбутніх фахівців служби цивільного захисту та педагогічні інновації в освітній діяльності ЗВО із специфічними умовами навчання.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні навчально-методичного забезпечення процесу формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку, що включає: навчальний посібник «Психопедагогіка професійно-екстремальної підготовки»; навчально-методичний посібник з організації та проведення тренінгу «Професійно-психологічний супровід рятувальників в умовах ризику»; методичні рекомендації «Проведення соціально-психологічних тренінгів» і «Надання першої психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок надзвичайних подій або збройної агресії на території України»; комплекс тренінгових програм, спрямований на розвиток ключових компонентів саморозвитку. Крім того, апробовано та реалізовано психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку; розроблено та впроваджено спецкурси вибіркових навчальних дисциплін («Психопедагогіка безпеки», «Самодопомога та профілактика емоційного вигорання», «Тренінг саморозвитку та психоемоційного відновлення»); визначено критерії, показники, рівні та методи діагностики готовності фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку; підготовлено методичні вказівки для науково-педагогічних працівників та особового складу ДСНС України «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців через неперервний саморозвиток». Також запропоновані прогностичні напрями модернізації професійної підготовки фахівців служби цивільного захисту.

Матеріали дисертації впроваджено в практику діяльності Головного управління ДСНС України у Львівській області (довідка б/н видана 10.02.2025 р.), Головного управління ДСНС України у Дніпропетровській

області (довідка № 49 02-4356/49 11 від 15.05.2025 р.), Груп гуманітарного розмінування (довідка б/н видана 26.05.2025 року), в освітній процес Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (акт б/н від 29.05.2025 р.), Львівського державного університету внутрішніх справ (акт б/н від 05.05.2025 р.), Національного університету оборони України (довідка б/н видана 16.05.2025 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Основні результати і висновки дослідження можуть бути використані у професійній діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО зі специфічними умовами навчання для створення та вдосконалення науково-методичного забезпечення, електронних навчально-методичних комплексів, розроблення авторських курсів і навчальних програм, упровадження інноваційних засобів навчання й електронних освітніх ресурсів. Отримані результати і висновки становлять практичну цінність для формування нормативної документації відомчих ЗВО та інших закладів освіти, а також будуть корисними для працівників служби цивільного захисту.

Оцінка структури та змісту дисертації. Варто відзначити належну логіку представленої дисертації, чіткість та узгодженість викладу матеріалу дослідження. Текст дисертації чітко структурований, цілісний та завершений. Робота складається з анотацій, переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (584 найменування, із них 95 – іноземними мовами) і 12 додатків. Загальний обсяг дисертації – 520 сторінок, основний текст – 370 сторінок.

Дисертант грамотно виявляє і формулює проблему дослідження, визначає його предмет, об'єкт, мету і завдання. Це дає підстави схарактеризувати понятійний апарат як продуманий і обґрунтований.

У *вступі* обґрунтовано вибір теми та її актуальність, охарактеризовано ступінь розробленості проблеми, викладено мету, завдання, предмет, об'єкт дослідження, сформульовані його концепція та гіпотеза, викладено методологічну основу, нормативну базу, методи наукового пошуку, методологічну й експериментальну бази дослідження, визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів роботи, подано відомості про особистий внесок, апробацію та публікації.

У *першому розділі* «Теоретико-методологічні основи неперервного саморозвитку майбутніх фахівців служби цивільного захисту» автором здійснено глибокий аналіз сучасних філософських, психологічних та педагогічних джерел проблеми та категоріально-термінологічної системи дослідження. Дослідником розглянуто загальні питання, основні тенденції та виконано ретроспективний аналіз напрямів дослідження проблеми неперервного саморозвитку особистості; визначено сутність основних понять наукового пошуку; охарактеризовано саморозвиток як складову неперервного професійного розвитку фахівців цивільного захисту; розглянуто потенціал психопедагогіки безпеки в контексті підготовки майбутніх фахівців до неперервного саморозвитку, а також репрезентовано методологічні підходи до вивчення й удосконалення процесу становлення майбутніх фахівців служби цивільного захисту.

Дисертантом проведено дефінітивний аналіз ключових понять, а саме: «саморозвиток», «самовдосконалення», «саморозвиток особистості»,

«усвідомлений саморозвиток», «професійний саморозвиток», «компетентність», «компетенція», «компетентність фахівця», «професійна компетентність», уточнено їхню сутність, окреслено авторський погляд місце неперервного саморозвитку майбутніх фахівців служби цивільного захисту в контексті сучасної освітньої парадигми.

Автор аргументовано доводить потребу запровадження новітньої наукової галузі – психопедагогіки безпеки, положення якої, на його думку, надають широкий спектр методів і технологій для розвитку соціально і професійно важливих психологічних якостей, необхідних для ефективної самореалізації майбутніх рятувальників. Застосування психопедагогічних положень у підготовці здобувачів відомчих закладів вищої освіти, згідно окреслених дисертантом позицій, сприятиме розвитку адаптивних стратегій поведінки, формуванню складників компетентності й усвідомленню потреби безперервного самовдосконалення, а також підвищує рівень їхньої психологічної готовності.

Заслугує схвалення вибір та аргументація дисертантом провідних загальнонаукових підходів до проблеми дослідження, а саме: системного, синергетичного, особистісного, діяльнісного, компетентнісного, акмеологічного, культурологічного, середовищного та ресурсного, реалізація провідних положень яких дозволяє забезпечити оптимізацію процесу підготовки майбутніх фахівців до самостійного вдосконалення, а їх поєднання спрямовує професійну підготовку на формування у фахівців служби цивільного захисту навичок неперервного саморозвитку, що є ключовим чинником якісного виконання службових завдань.

У *другому розділі* «Професійна підготовка до неперервного саморозвитку майбутніх фахівців цивільного захисту в Україні та за кордоном» дослідником розглянуто специфіку професійної підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту в Україні та в окремих зарубіжних країнах; на цій основі запропоновано й охарактеризовано дидактичні закономірності та принципи неперервного саморозвитку майбутніх фахівців служби цивільного захисту, у тому числі специфічні.

Дисертант аргументує, що підготовка фахівців сфери цивільного захисту в країнах із розвинутими освітніми системами характеризується багаторівневою організацією, застосуванням міждисциплінарного підходу, активним залученням новітніх технологій і тісною інтеграцією з практичною сферою. Позитивним є проведення автором аналіз та порівняння моделей професійної підготовки фахівців цивільного захисту в США, Німеччині, Великобританії, Латвії, Франції та Польщі, які, на його думку, відрізняються історичною генезою, соціальним розвитком, державним устроєм і менталітетом населення. Вивчений закордонний досвід дозволяє досліднику стверджувати про можливість його імплементації до національної системи підготовки фахівців у сфері цивільного захисту, що сприятиме оновленню освітніх програм, посиленню практичної складової навчання та підвищенню загального рівня професійної підготовленості фахівців.

Позитивної оцінки заслуговує проведений автором аналіз чинників, які впливають на ефективність підготовки до неперервного саморозвитку фахівців служби цивільного захисту та виокремлення відповідних закономірностей. Так, перша закономірність, згідно твердження дослідника, передбачає неперервний

професійний саморозвиток, оскільки успішність діяльності фахівців залежить від їхнього постійного самовдосконалення, що зумовлене динамікою змін у науці та практиці. Друга враховує психолого-педагогічні умови освітнього середовища, тобто цілісність і ефективність освітнього процесу досягаються в разі позитивного мікроклімату, належного інформаційного забезпечення, підтримки здоров'я, співпраці зі стейкхолдерами та орієнтації на практичну підготовку. Третя закономірність, як аргументовано доводить дисертант, полягає у трактуванні розвитку як шляху до професіоналізму, тобто затребуваний фахівець має прагнути до постійного особистісного та професійного зростання, бути відкритим до нових методів і технологій професійної діяльності. Четверта враховує інтеграцію всіх компонентів готовності до неперервного саморозвитку фахівця задля професійного становлення у ДСНС України. П'ята закономірність передбачає рефлексію як основу самовдосконалення, адже лише глибокий аналіз досвіду забезпечить розвиток компетентності та підготовленість до дій у різних надзвичайних ситуаціях. Ці закономірності, на думку автора, є основою для оптимізації системи професійної підготовки здобувачів у відомчих ЗВО з урахуванням потреб підрозділів ДСНС України.

У *третьому розділі* «Система формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку у ЗВО ДСНС України» автором визначено структуру готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку, яка дозволяє комплексно оцінювати, формувати і розвивати здатність здобувачів вищої освіти до постійного особистісного та професійного зростання, обґрунтовано психолого-педагогічні умови ефективного формування готовності до неперервного саморозвитку; побудовано та презентовано модель формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку.

Заслуговує схвалення аргументована автором структура готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку, до складу якої входять такі компоненти: мотиваційно-ціннісний – визначає потребу в самовдосконаленні, ціннісне ставлення до інноваційної діяльності, усвідомлення її значущості, позитивне ставлення та інтерес до виконуваних функційних обов'язків, здатність до нівелювання стереотипів і психологічних бар'єрів професійної діяльності; когнітивно-компетентнісний – передбачає сформованість системних фахових знань, умінь і навичок (спеціалізованих, психологічних, педагогічних, техніко-технологічних), їх цілісність, усвідомленість, розвиток логічного та критичного мислення, знання методів, форм, прийомів професійного саморозвитку; операційно-діяльнісний – характеризує спроможність до професійної діяльності, здатність використовувати здобуті знання, набуті вміння та навички під час виконання функційних обов'язків, повсякденних і пов'язаних із ліквідацією надзвичайних ситуацій; рефлексивно-аналітичний – передбачає сформованість та осмислення внутрішньо-особистісної позиції, цілеспрямованість, впевненість у собі, самоорганізацію, самоконтроль, відповідальність за вчинені дії та власний професійний саморозвиток, здатність до самоаналізу та рефлексії; психофізіологічний – охоплює сукупність індивідуально-психологічних і фізіологічних якостей і кондицій, що забезпечують стійкість до стресових ситуацій, витривалість, адаптивність до змін середовища, здатність зберігати

працездатність і підтримувати належний рівень психічного та фізичного здоров'я, усвідомлену потребу в здоров'язбереженні.

Окремої уваги та позитивної оцінки заслуговує розроблена дослідником модель формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку, яка базується на сучасних наукових підходах і спрямована на подальшу ефективну самопідготовку фахівців до динамічної професійної діяльності в царині цивільного захисту. Модель відображає систему формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку під час навчання у закладах вищої освіти ДСНС України як самостійну підсистему педагогічної системи професійної підготовки фахівців служби цивільного захисту та містить такі блоки: організаційно-цільовий, теоретико-методологічний, організаційно-проектувальний, змістово-процесуальний, оцінно-результативний.

У четвертому розділі «Концептуально-методичні засади формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку» дисертантом висвітлені методичні аспекти формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку, розглянуто комплекс тренінгових технологій із формування цієї готовності, розкрито авторську концепцію підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку.

До методичних особливостей формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку автор відносить: використання різних форм і методів (лекції, практичні заняття, семінари, тренінги, кейси, імітаційні вправи тощо) для комплексного засвоєння матеріалу; узгодженість освітнього процесу таким чином, щоб забезпечити послідовну й систематичну підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності; включення в освітній процес завдань і ситуацій, спрямованих на формування та розвиток професійно важливих якостей особистості; використання методів, які стимулюють самостійну роботу та критичне мислення, що сприяє глибокому засвоєнню матеріалу й формуванню аналітичних навичок; забезпечення інтеграції навчальних планів і програм різних дисциплін, що формуватиме компетентність на основі неперервного саморозвитку.

Заслуговує схвалення та позитивної оцінки підготовлений й упроваджений дисертантом цілісний науково-методичний комплекс, що включає: навчальні посібники («Психопедагогіка професійно-екстремальної підготовки», «Професійно-психологічний супровід рятувальників в умовах ризику»); методичні рекомендації («Проведення соціально-психологічних тренінгів», «Надання першої психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок надзвичайних подій або збройної агресії на території України», «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців через неперервний саморозвиток»); чотири тренінгові програми, спрямовані на розвиток ключових компонентів саморозвитку («Формування професійно важливих якостей фахівців служби цивільного захисту»; «Формування емоційної стійкості фахівців сектору безпеки і оборони»; «Професійно-психологічне відновлення та стабілізація психічних станів фахівців сектору безпеки та оборони»; «Крок за кроком до неперервного саморозвитку в сфері цивільного захисту»).

Цінною для сучасної педагогічної науки є розроблена автором Концепція підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку, яка спрямована на впровадження в закладах вищої освіти ДСНС України навчально-методичного забезпечення, що поєднує традиційні й інноваційні підходи, сприяє безперервному професійному розвитку суб'єктів освіти й підвищенню рівня безпеки в суспільстві. Зміст концепції відображає науково-педагогічні засади модернізації професійно-психологічної підготовки майбутніх фахівців на кількох рівнях: методологічному, теоретичному, методичному та професійно-практичному.

У *п'ятому розділі* «Педагогічний експеримент і результати формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку» автором логічно аргументовано вибір критеріїв (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-компетентнісний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-аналітичний і психофізіологічний), відповідних їм показників та рівнів початковий (дуже низький), недостатній (низький), задовільний (середній), оптимальний (високий), інноваційний (дуже високий) готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку, організацію, етапи і методики експериментального дослідження в закладах вищої освіти ДСНС України, подано емпіричний аналіз стану готовності фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку та відображено результати експериментальної перевірки ефективності інноваційної системи підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку.

Реалізована дослідником програма експериментально-дослідної роботи охоплювала чотири етапи: пошуково-підготовчий (2018–19), констатувально-аналітичний (2020–21), експериментально-формувальний (2022–23) і рекомендаційно-узагальнювальний (2024–25). За підсумками констатувального етапу автор дійшов висновків, що готовність до неперервного саморозвитку в бакалаврів – майбутніх фахівців служби цивільного захисту сформована переважно на задовільному та недостатньому рівнях. Найкращі показники випускники показали за мотиваційно-ціннісним і психофізіологічним критерієм, а найгірші – за когнітивно-компетентнісним і, очікувано, за рефлексивно-аналітичним критеріями.

Реалізація запропонованих у авторській моделі інноваційних підходів за результатами формувального експерименту вказує на позитивну динаміку змін у результатах респондентів за рівнем готовності до неперервного саморозвитку: отримані дані демонструють загальне підвищення рівня сформованості готовності до неперервного саморозвитку в експериментальній групі за всіма досліджуваними компонентами (мотиваційно-ціннісним, когнітивно-компетентнісним, операційно-діяльнісним, рефлексивно-аналітичним, психофізіологічним), вказуючи на успішність авторських педагогічних пропозицій та інновацій.

Загальні висновки чітко структуровані, повністю відповідають сформульованим завданням і змісту роботи та впливають з її основних положень, що дає підстави зробити висновок, що мета роботи досягнута і всі поставлені завдання виконано.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ковалю Ігора Святославовича, вважаємо за

доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. На нашу думку, при виборі автором системного, синергетичного, особистісного, діяльнісного, компетентнісного, культурологічного, середовищного, акмеологічного та ресурсного методологічних підходів як загальнонаукових орієнтирів підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту до неперервного саморозвитку доречним було б також розглянути провідні ідеї контекстного та рефлексивного підходів, що сприяло в більш глибокому аналізі проблеми дослідження.

2. Позитивно оцінюючи здійснений автором аналіз специфічних особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту в Україні та в таких країнах, як США, Німеччина, Великобританія, Латвія, Франція та Польща, із урахуванням авторського твердження, що процес саморозвитку охоплює такі аспекти, як: поглиблення та вдосконалення спеціалізованих фахових компетентностей; розвиток емоційної стабільності, стресостійкості та навичок управління своїм психофізичним станом; формування здатності до співпраці, управління групою та ефективної взаємодії, доречним вбачається врахуванням набутого досвіду підвищення результативності професійної підготовки майбутніх офіцерів в вищих військових навчальних закладах системи Міністерства оборони України за час відбиття широкомасштабної агресії російської федерації.

3. Доречним вбачається висловити припущення, що дисертаційне дослідження суттєво збагатилося б за рахунок розширення переліку запропонованих автором психолого-педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку в процесі їхньої підготовки, ще однією, а саме створення умов формування та розвитку культури суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому середовищі закладу вищої освіти ДСНС, реалізація якої, на наше переконання, сприяла б формуванню усвідомленої потреби майбутніх фахівців у неперервному саморозвитку.

4. Автору варто було б уникнути представлених у дисертаційному дослідженні різних варіантів назви закладу вищої освіти, як от ЗВО ДСНС України, ЗВО із специфічними умовами навчання, відомчий ЗВО ДСНС України тощо та використати визначення відповідно означеного в Законі України «Про вищу освіту» в редакції від 22.09.2025 року.

Висловлені зауваження мають суто рекомендаційний характер, не знижують її наукової цінності та можуть бути приводом для наукової дискусії. У цілому рецензована робота вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною теоретичних, методологічних та методичних пропозицій.

Загальний обсяг основного тексту дисертації та її оформлення відповідають вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти, галузь знань 01 Освіта/педагогіка.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Основні результати дослідження за темою дисертації висвітлено в 64 наукових і науково-методичних публікаціях (28 одноосібних), серед яких: 1 монографія, 1 розділ монографії, 2 посібники, 17 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях з педагогічних наук, 4 – в закордонних періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus і Web of Science, 3 статті в зарубіжних

періодичних виданнях, 24 матеріали і тези конференцій, семінарів, 3 навчально-методичні розробки. У статтях, підготовлених у співавторстві, автором розкрито питання теоретичних засад і методичних аспектів формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку під час навчання в закладах вищої освіти.

Аналіз дисертації та наукових публікацій не виявив фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Висновок. Висловлені зауваження несуть рекомендаційний характер і не впливають на оцінку дисертаційного дослідження, не знижують його наукового рівня. Робота несе відповідну актуальність, наукову цінність, має теоретичне і практичне значення для професійної педагогіки.

Зміст і результати дисертаційного дослідження свідчать, що мета досягнута, сформульовані завдання виконані. Положення і висновки роботи базуються на ґрунтовній дослідницькій базі, є науково виваженими і достатньо аргументованими.

Дисертація Ковалю Ігора Святославовича за своїм змістом, стилем викладу та глибиною розкриття основних положень, повнотою висновків і за результатами опрацювання здобутих даних є завершеним, самостійним, комплексним науковим дослідженням.

Таким чином, аналіз змісту дисертації, відповідна апробація та кількість опублікованих праць дає підставу для висновку, що представлене дисертаційне дослідження Ковалю Ігора Святославовича на тему «Теоретичні та методичні засади формування готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до неперервного саморозвитку», подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за №656 від 19.08.2015 р. і за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
начальник кафедри поведінкових наук та військового лідерства
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
полковник

Олександр КАПІНУС

« 24 » 10 2025 р.

Особистий підпис офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора,
полковника КАПІНУСА Олександра Сергійовича
засвідчую.

Заступник начальника Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
з наукової роботи
доктор технічних наук, професор
полковник

Володимир ГРАБЧАК

« 24 » 10 2025 р.